

BOEKBESPREKING

Hilversum anno 1850

Eén van de hoogtepunten van de 3e lustrumviering van onze historische kring is het verschijnen van het boek *Hilversum anno 1850*. In dit boek zijn artikelen, een kleine Hilversumse kroniek van 1850 en het 'jaarlijksch-Verslag van den toestand der Gemeente Hilversum over 1851' gebundeld.

De bundel wordt geopend met een voorwoord van de burgemeester, waarin zij haar waardering uitspreekt voor het werk van 'Albertus Perk' en dus ook voor deze bundel. De eindredacteur Jan van Herpen zet in zijn inleiding uiteen waarom gekozen is voor het jaar 1850.

Het bespreken van een bundel is niet eenvoudig, omdat de bijdragen nogal eens plegen te verschillen in stijl en aanpak. Ook deze publicatie ontsnapt hier niet aan. Het is dan onvermijdelijk dat persoonlijke voorkeur een rol speelt. Om de lezer een kijkje te gunnen in het Hilversum van 1850 werd een kroniek samengesteld op basis van bewaarde notulen van de gemeenteraad.

Pott wijdt een helder geschreven artikel aan de Gemeentewet van 1851.

Ter Avest wil met zijn bijdrage het belang van het bevolkingsregister benadrukken als bron voor historisch onderzoek, terwijl Van Koningsbruggen ingaat op de huisvesting van de arbeiders in de periode 1800-1870. Zij kijkt in haar bijdrage ook over de Hilversumse grenzen.

De bijdrage van Pelgrim voert de lezer langs de fabrieken en bedrijven, die Hilversum anno 1850 herbergde. Hij verhaalt o.a. over de kwijnende textiel- en opkomende tapijtindustrie. Terug gekomen op de Kerkbrink stap ik dan ook maar in de diligence om mij te laten rijden naar het volgende artikel. De auteurs van het artikel over de joden in Hilversum hebben een goed gedocumenteerde bijdrage afgeleverd. Zij beginnen met een schets van de positie van de joden eind 18^e en begin 19^e eeuw in het algemeen en spitsen hun betoog toe op de Hilversumse situatie. De juridische gelijkstelling van de joden in 1796 had ook een negatief effect. De tot dan toe gesloten joodse gemeenschap werd min of meer opengebroken door toenemende bemoeienis van de overheid. Assimilatie – vooral in kleinere gemeenschappen – dreigde. De

joodse gemeenschap in Hilversum groeide en aan het einde van de 18^e eeuw werd aan de Zeedijk een synagoge gebouwd. Wat mij opvalt is de afwezigheid van een Sefardisch (Portugees) joodse gemeenschap. Heeft Hilversum enkel een Hoogduitse joodse gemeenschap gehad?

De postale ontwikkelingen in Hilversum zijn traag tot stand gekomen luidt de conclusie van Petersen, die een artikel wijdt aan het ontstaan van het Hilversumse postkantoor. Op 21 maart 1850 wendden 21 vooraanstaande Hilversummers zich tot het gemeentebestuur met het verzoek er zorg voor te dragen dat er een postkantoor kwam. Hoe belabberd de brieven postdienst werkte illustreert de schrijver met een voorbeeld: de verzending van een brief die Van Hengel in 1851 verstuurde aan de burgemeester van het Nieuwendiep.

Het onderwijs wordt belicht door Hans van den Berg (met een inleiding van Leon ten Holder). Ook in dit artikel is 1796 geen onbelangrijk jaartal. De scheiding kerk en staat wordt een feit en daardoor was de noodzaak geboren om van overheidswege maatregelen te treffen, omdat de school nu los van de kerk kwam te staan. In 1801 wordt door Van der Palm het ontwerp voor een schoolwet ingediend. De ontwikkeling sindsdien en de beginnende verzuiling door de oprichting van een RK bewaarschool naast de eerste bewaarschool wordt hier beschreven.

In het artikel van Timmer passeren de Hilversumse kunstschilders de revue. De in het oog springende namen zijn hierbij James de Rijk en Jan van Ravenswaay. Het 'jaarlijksch-verslag' besluit de bundel. Het boek is rijk geïllustreerd en prettig leesbaar. 'Albertus Perk' heeft met dit boek weer een goed product op de markt gebracht en wat mij betreft blijft het hier niet bij.

W.J.D.

HILVERSUM ANNO 1850, leven in een dorp van landbouw en textielnijverheid in de 19e eeuw; uitgave bij het derde lustrum van de Hilversumse Historische Kring "Albertus Perk", bundel artikelen samengesteld onder eindredactie van Jan van Herpen. Uitgave: Verloren, Hilversum, november 1990. ISBN 90 6550 337 4. 144 pag. met vele afbeeldingen. f 27,50 (prijs voor leden AP f 20,- tot eind tentoonstelling Goois Museum, 20 januari 1991).